

Grzegorz Delmanowicz

RECEPCJA PRZEPISÓW
KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 R.
DOTYCZĄCYCH KOMPETENCJI PASTERZY KOŚCIOŁA
W ZAKRESIE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU
W DYREKTORIUM
O PASTERSKIM POSŁUGIWANIU BISKUPÓW
APOSTOLORUM SUCCESSORES

Sobór Watykański II pouczył, że Kościół katolicki został ustanowiony przez Chrystusa Pana, aby nieść zbawienie wszystkim ludziom i z tego względu zobowiązany jest do głoszenia orędzia zbawienia, również za pomocą środków społecznego przekazu, oraz do pouczania ludzi o potrzebie właściwego wykorzystywania tych narzędzi. Wszyscy synowie Kościoła powinni zatem, jednomyślnie i zgodnie, zabiegać o to, aby środki społecznego przekazu były bezzwłocznie używane z największą rozważą i skutecznością w rozlicznych zadaniach apostołskich, stosownie do wymogów czasu i okoliczności¹.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., nazywany ostatnim dokumentem *Vaticanum Secundum* dla Kościoła łacińskiego², wyjaśnił, że

---

KS. MGR LIC. GRZEGORZ DELMANOWICZ – doktorant, Katedra Historii Źródeł Kościelnego Prawa Polskiego Instytutu Prawa Kanonicznego KUL; e-mail: delmanowicz@poczta.onet.pl

¹ Por. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de instrumentis communicationis socialis Inter mirifica*, 04.12.1963, AAS 56 (1964), s. 145-157, tekst polski: Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazu Inter mirifica*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst łacińsko-polski*, nowe tłumaczenie, wyd. II, Poznań 2008, s. 119-135 [dalej cyt.: DSP], nr 3 i 13.

² Por. I o a n n e s P a u l u s E p i s c o p u s, *Constitutio apostolica Sacrae disciplina leges*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 10, tekst polski: J a n

na pasterzach Kościoła spoczywa szczególna odpowiedzialność za wykorzystanie środków społecznego przekazu w prowadzonej działalności apostołskiej³.

Kongregacja ds. Biskupów, bazując na dokumentach Ojców soborowych oraz na regulacjach kodeksowych, w Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores* wskazała, że powinni oni czuwać nad tego typu narzędziami, popierać je oraz koordynować prowadzoną za ich pośrednictwem działalność duszpasterską⁴.

P a w e ł II, *Konstytucja apostołska Sacrae disciplina leges*, w: *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. promulgatus*, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317, tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83], s. 13.

³ Zob. KPK/83, kan. 822 § 2, 823.

⁴ Congregazione per i Vescovi, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores*, 22.04.2004, Libreria Editrice Vaticana 2004, tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów Apostolorum successores*, w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, s. 517-711 [dalej cyt.: AS]. Kongregacja ds. Biskupów po raz pierwszy przedstawiła kompetencje pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu w dyrektorium *Ecclesiae imago*, które ukazało się 22 lutego 1973 r. W dokumencie pouczono, że pasterze Kościoła nie powinni pomijać osób pracujących w mediach podczas wygłaszanych homilii, referatów czy przedłożeń. Mają oni z wielką roztropnością czuwać nad środkami społecznego przekazu oraz w należyty sposób wydawać różne książki i czasopisma. Nowoczesne technologie komunikacji społecznej powinny być dla nich sposobem docierania do szerokiej grupy ludzi z treścią słowa Bożego. Trzeba zabiegać o jak najlepsze wykorzystanie środków społecznego przekazu w działalności apostołskiej. Do obowiązków pasterzy Kościoła należy tworzenie katolickich mediów oraz posługiwanie się tymi narzędziami przekazu, które już istnieją. Podejmując jakiegokolwiek inicjatywy, które mają na celu stworzenie własnych środków społecznego przekazu, powinni korzystać z doświadczenia innych Kościołów partykularnych. Biskupi mają zabiegać również o wydawanie, rozpowszechnianie katolickich dzienników i pism periodycznych oraz podejmować refleksję nad tym, w jaki sposób w coraz większym wymiarze można wykorzystywać środki społecznego przekazu w katechezie, formacji liturgicznej, ewangelizacji, a także w katolickim wychowaniu. Media powinny motywować pasterzy Kościoła do szukania tych, którzy znaleźli się daleko od Kościoła lub całkowicie odstąpili od wiary. Biskupi mają zalecać, aby wierni byli przygotowywani do udziału w wizytacji kanonicznej dzięki zastosowaniu specjalnych ulotek, książeczek lub innych środków społecznego przekazu. Por. *Sacra Congregatio pro Episcopis, Directorium de pastorali ministerio Ecclesiae imago*, 22.02.1973, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, tekst polski: Kongregacja Biskupów, *Dyrektorium Ecclesiae imago na temat pasterskiej posługi biskupów*, w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne (dokumenty prawo-liturgiczne)*, oprac. E. Szafrowski, t. VI, z. 1, Warszawa 1975, s. 15-352 [dalej cyt.: DPME], nr 61, 65, 71, 74, 157 i 169.

Celem niniejszego opracowania będzie przedstawienie dyspozycji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., w których podkreślono prawa i obowiązki pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu⁵, a także ukazanie recepcji tych przepisów w dyrektorium o pasterskim posługiwaniu biskupów *Apostolorum successores*. Ze względu na rozległość podejmowanego tematu, w prowadzonych badaniach zwrócimy uwagę tylko na jego najważniejsze aspekty analizowanego zagadnienia, posługując się metodą historycznoprawną oraz metodą dogmatycznoprawną⁶.

---

⁵ Polskie tłumaczenie zwrotu *instrumenta communicationis socialis* nie oddaje szerokiej problematyki wiążącej się z terminologią wypracowaną, przyjętą i wyjaśnioną w dekrecie o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica*. Łacińskie wyrażenie *instrumentum* (narzędzie, urządzenie, instrument) podkreśla i uwydatnia wymiar techniczny poszczególnych wynalazków. Rozdziela ono współczesne sposoby komunikowania od tradycyjnych, które były w małym stopniu techniczne (rękopis), albo nie były techniczne wcale, tak jak np. słowo mówione. *Communicatio* (łącność, wspólnota, wzajemna wymiana czegoś, wzajemne udzielanie wiadomości) oznacza komunikację i przekaz intencjonalny, do którego te urządzenia ze swej natury są przeznaczone. Por. *Congregazione per l'Educazione Cattolica, Orientamenti per la formazione dei futuri sacerdoti circa gli strumenti delle comunicazioni sociali*, 19.03.1986, Città del Vaticano 1986, tekst polski: Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania*, w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrappek, Warszawa 1990, s. 228-248, nr 1-3; S. M o r d a w s k i, *Media w działaniu. Funkcjonowanie środków społecznego przekazu w świetle nauczania Kościoła*, San-domierz–Kraków 2007, s. 32-34.

⁶ Interesująca nas problematyka została już częściowo opracowana przez niektórych autorów. Warto zwrócić uwagę na następujące publikacje: T. P a w l u k, *Środki społecznego przekazu w dyspozycjach Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 31 (1988), nr 3-4, s. 45-58; B. R a k o c z y, *Prawo Kościoła Katolickiego do środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i w konkordatach posoborowych*, Gniezno 2005; A. B a c z y Ń s k i, *O środkach społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, w: *Lex Tua Veritas. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Magnificencji Księdzu Profesorowi Janowi Maciejowi Dyduchowi z okazji 70. rocznicy urodzin*, Kraków 2010, s. 383-397; P.H. S t a n i s z e w s k a, *Eklezjalno-prawne podstawy obecności środków społecznego przekazu w Kościele*, w: *Rodzina, młodzież, media. Problemy z życia i działalności Kościoła w Polsce*, red. J. Przybyłowski, E. Robek, Warszawa 2011, s. 135-141.

1. DYSPOZYCJE KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 R. OKREŚLAJĄCE KOMPETENCJE PASTERZY KOŚCIOŁA W ZAKRESIE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. zawiera jedenaście dyspozycji traktujących o środkach społecznego przekazu. Zalicza się do nich: kan. 666, należący do księgi II: *De Populo Dei*, kan. 747, 761, 772 § 2, 779, 804 § 1, 822, 823 i 831, które znajdują się w księdze III: *De Ecclesiae munere docendi*, kan. 1063, umieszczony w księdze IV: *De Ecclesiae munere sanctificandi*, oraz kan. 1369, który wchodzi w skład księgi VI: *De sanctionibus in Ecclesia*.

Przywołane przepisy można podzielić na następujące działy tematyczne: uprawnienia i powinności wiernych chrześcijan, kompetencje pasterzy Kościoła, prawa i obowiązki członków instytutów życia konsekrowanego, uprawnienia i powinności wiernych świeckich. Zgodnie z określonym celem, w niniejszym opracowaniu ograniczymy się tylko do tych dyspozycji kodeksowych, w których określono prawa i obowiązki wiernych chrześcijan oraz pasterzy Kościoła.

1.1. Uprawnienia i powinności wiernych chrześcijan

Prawodawca kodeksowy wskazał na następujące uprawnienia i powinności wiernych chrześcijan w dziedzinie środków społecznego przekazu: posiadanie i posługiwanie się mediami, podejmowanie współpracy w wykorzystywaniu środków społecznego przekazu oraz powstrzymanie się od publikowania wypowiedzi w mediach naruszających zasady wiary i moralności.

1.1.1. Prawo i obowiązek posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu

Prawo i obowiązek posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu wyraża kan. 747 § 1 KPK/83. Prawodawca stanowi w nim, że: „Kościół, któremu Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby z asystencją Ducha Świętego strzegł święcie prawdy objawionej, wnikliwie badał, wiernie głosił i wykładał, ma obowiązek i wrodzone prawo przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, niezależne od jakiegokolwiek ludzkiej władzy, także z zastosowaniem właściwych sobie środków społecznego przekazu”.

Cytowany przepis wyraża świadomość Kościoła co do przynależnych mu uprawnień i powinności w posiadaniu i posługiwaniu się nowoczesnymi osiągnięciami techniki. Jest on nadrzędny w stosunku do dyspozycji zawartych w IV tytule *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris*, a szczególnie wobec kan. 822 § 1, w którym poucza, że „w wypełnianiu swojej funkcji, pasterze Kościoła, korzystając z prawa przysługującego Kościołowi, powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu”⁷.

Prawo do posiadania i wykorzystywania mediów w misji ewangelizacyjnej wynika ze społecznej natury Kościoła i jest jego „prawem wrodzonym” (łac. *ius nativum*). Uzasadniają je argumenty natury teologicznej oraz przesłanki dotyczące prawa do wolności słowa i wolności religijnej w wymiarze indywidualnym, wspólnotowym i instytucjonalnym⁸. Sobór Watykański II potwierdził to w dekrete *Inter mirifica*, wskazując, że: „Kościół katolicki został ustanowiony przez Chrystusa Pana, aby nieść zbawienie wszystkim ludziom i z tego względu zobowiązany jest do głoszenia Ewangelii, dlatego uznaje on, że do jego obowiązków należy głoszenie orędzia zbawienia, również za pomocą środków społecznego przekazu, i pouczanie ludzi o właściwym ich wykorzystaniu”⁹. W dalszej części dokumentu Ojcowie soborowi zauważyli, iż prawo do posiadania i korzystania z tego rodzaju narzędzi przysługuje Kościołowi w takim zakresie, w jakim środki społecznego przekazu stają się dla niego niezbędne lub pożyteczne w chrześcijańskim wychowaniu oraz w działaniach, których celem jest zbawienie dusz¹⁰.

Uprawnienie do posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu nie odnosi się wyłącznie do Kościoła katolickiego, ale dotyczy

---

⁷ Por. E. G ó r e c k i, *Prawo i obowiązek Kościoła do korzystania ze środków społecznego przekazu w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa*, w: *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawnokanoniczne. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD OO. Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 r.)*, red. A. Kaczor, Lublin 2000, s. 23.

⁸ Por. J. K r u k o w s k i, *Konkordat polski. Znaczenie i realizacja*, Lublin 1999, s. 162; t e n ż e, *Zasady dostępu Kościoła do środków społecznego przekazu w prawie polskim*, w: *Kultura i prawo. Materiały II Międzynarodowej Konferencji na temat „Wolność w mass mediach”*, red. J. Krukowski, Lublin 2002, s. 135.

⁹ DSP 3.

¹⁰ Por. DSP 10.

wszystkich wspólnot religijnych. Potwierdza to deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, w której wyjaśniono, że wspólnoty religijne posiadają prawo do publicznego nauczania i wyznawania swojej wiary oraz do „świadczenia o niej za pomocą słowa oraz na piśmie”¹¹.

Warto dodać, że realizacja prawa i obowiązku do posiadania i wykorzystywania środków społecznego przekazu powinna łączyć się z zachowaniem przepisów ustawodawcy świeckiego¹². W posługiwaniu się mediami Kościół jest również uwarunkowany możliwościami natury personalnej, technicznej i finansowej¹³.

1.1.2. Podejmowanie współpracy w wykorzystywaniu mediów

Kolejnym prawem i obowiązkiem wiernych chrześcijan jest podejmowanie współpracy w wykorzystywaniu mediów. Na mocy kan. 822 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. wszyscy wierni mają podejmować współpracę, która zmierza do tego, aby Kościół mógł owocnie realizować swoją misję w świecie, także za pośrednictwem środków społecznego przekazu¹⁴.

Treść przywołanego przepisu jest uszczegółowieniem kan. 211 KPK/83. Prawodawca postanowił w nim, że wszyscy powinni angażować się, by Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej

---

¹¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Declaratio de libertate religiosa Dignitatis humanae*, 07.12.1965, AAS 58 (1966), s. 929-946, tekst polski: Sobór Watykański II, *Deklaracja o wolności religijnej Dignitatis humanae*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, s. 639-661, nr 4.

¹² Zob. P. W i ś n i e w s k i, *Radiofonia i telewizja narzędzia służące realizacji misji Kościoła. Prawo i praktyka w Polsce 1989-2008*, Lublin 2010; t e n ż e, *Dostęp Kościoła do radiofonii i telewizji w ustawodawstwie III RP*, w: *Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI w.*, red. J. Krukowski, S. Fundowicz, M. Sitarz, Radom 2010, s. 77-95; t e n ż e, *Radiofonia i telewizja jako narzędzie służące wykonywaniu zadania nauczycielskiego Kościoła. Gwarancje prawne i ich realizacja w Polsce po roku 1989*, „Roczniki Nauk Prawnych” 20 (2010), z. 2, s. 111-130; J. W r o c e ń s k i, *Gwarancje dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu*, „Prawo Kanoniczne” 53 (2010), nr 3-4, s. 289-306.

¹³ Por. G ó r e c k i, *Prawo i obowiązek*, s. 23.

¹⁴ Por. KPK/83, kan. 822 § 3: „Wszyscy wierni, w szczególności zaś ci, którzy mają jakiś udział w organizowaniu lub użyciu środków społecznego przekazu, powinni się starać świadczyć pomoc pasterskiej działalności, tak żeby Kościół mógł także poprzez te środki skutecznie wypełniać swoją misję”.

wśród ludzi każdego czasu i miejsca¹⁵. Wierni chrześcijanie nie są zobowiązani do wykonywania zadań, które przekraczają ich zdolności, lecz mają czynić starania, aby środki społecznego przekazu były często ożywiane duchem ludzkim i chrześcijańskim¹⁶.

Kanon 822 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego koresponduje również z postanowieniami, które znalazły się w dekrecie *Inter mirifica*. Czytamy w nich, że wszyscy synowie Kościoła powinni jednomyślnie i zgodnie starać się o to, aby środki społecznego przekazu były, stosownie do wymogów czasu i okoliczności, skutecznie i bez zwłoki wykorzystywane w rozlicznych zadaniach apostolskich poprzez wykorzystywanie własnych zdolności technicznych, ekonomicznych, kulturalnych i artystycznych¹⁷.

Podobne uwagi, precyzujące znaczenie omawianej dyspozycji, znajdują się w instrukcji duszpasterskiej Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu *Communio et progressio*. W przywołanym dokumencie wskazano, że Kościół zachęca wszystkich ludzi dobrej woli do podejmowania twórczej i solidarnej współpracy w skutecznym wykorzystywaniu środków społecznego przekazu¹⁸. Może ona urzeczywistniać się poprzez tworzenie wspólnych programów radiowych i telewizyjnych, troskę o odpowiednią formację dla rodziców, młodzieży i dzieci, przez zwoływanie kongresów i zjazdów dla pracowników i odbiorców mediów oraz przez nagradzanie najlepszych programów i podejmowanie wspólnych inicjatyw badawczych¹⁹.

---

¹⁵ Por. KPK/83, kan. 211: „Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata”.

¹⁶ Por. KPK/83, kan. 822 § 2: „Pasterze ci mają pouczać wiernych, że spoczywa na nich obowiązek podejmowania współpracy zmierzającej do tego, by użycie środków społecznego przekazu przepoić duchem ludzkim i chrześcijańskim”.

¹⁷ Por. DSP 13.

¹⁸ Por. Pontificium Consilium Instrumentis Communicationis Socialis Praepositum, *Instructio pastoralis Communio et progressio*, 23.05.1971, AAS 63 (1971), s. 593-656, tekst polski: Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, w: *Kościół a kultura masowa*, red. F. Adamski, Kraków 1984, s. 277-320 [dalej cyt.: CP], nr 13.

¹⁹ Por. CP 99.

1.1.3. Powstrzymanie się od publikowania wypowiedzi w mediach naruszających zasady wiary i moralności

Trzecim prawem i obowiązkiem wiernych chrześcijan jest powstrzymanie się od publikowania tekstów w tych środkach społecznego przekazu, które naruszają zasady wiary i moralności. W kan. 831 § 1 KPK/83 prawodawca stanowi: „W dziennikach, czasopismach lub periodykach, które wyraźnie atakują religię katolicką lub dobre obyczaje, wierni mogą coś zamieszczać jedynie dla słusznej i uzasadnionej przyczyny. Duchowni i członkowie instytutów zakonnych mogą to czynić jedynie za zgodą ordynariusza miejsca”²⁰.

Przytoczona dyspozycja dotyczy publikacji, które w bezpośredni sposób atakują religię lub dobre obyczaje. Nie zwraca się w niej uwagi na treść czy temat publikowanej wypowiedzi, lecz na rodzaj danego medium, które zwalcza religię i dobre obyczaje. Prawodawca nie wyklucza praktyki umieszczania swoich wypowiedzi w dziennikach, czasopismach lub periodykach naruszających kan. 831 § 1 KPK/83 w sposób okazyjny. W takim przypadku nie wymaga się zgody przełożonego. Według opinii niektórych kanonistów, wierni nie powinni publikować swoich materiałów w tego rodzaju wydawnictwach, gdyż może być to rozumiane jako forma solidaryzowania się z poglądami danej redakcji²¹.

Prawodawca wyróżnił w omawianym przepisie dwie grupy adresatów. Do pierwszej należą wszyscy, dla których zakaz publikowania wypowiedzi atakujących zasady wiary i moralności jest nakazem sumienia. Przestaje on obowiązywać tylko wtedy, gdy istnieje słuszna i uzasadniona przyczyna. Drugą grupę adresatów stanowią duchowni i członkowie instytutów życia konsekrowanego. Mogą oni umieszczać swoje publikacje w dziennikach, czasopismach albo w wydawnictwach periodycznych, które atakują prawdy wiary i moralności, tylko na podstawie zgody ordynariusza miejsca. Ordynariusz miejsca powinien uważnie rozważyć, czy takie zezwolenie jest odpowiednie, czy nie, i pod jakimi warunkami można go udzielić²².

---

²⁰ KPK/83, kan. 831 § 1.

²¹ Por. J. D y d u c h, *Kościelna aprobatą publikacji – aspekt prawny*, „Prawo Kanoniczne” 36 (1993), nr 1-2, s. 55-67.

²² Por. Congregatio de Doctrina Fidei, *Instructio quoad aliquos adspetus usus instrumentorum communicationis socialis in doctrina fidei tradenda*, 30.03.1992, „Communicationes” 24 (1992), s. 18-27, tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary,

Po przedstawieniu praw i obowiązków wiernych chrześcijan, przedmiotem dalszych rozważań będą kompetencje pasterzy Kościoła.

1.2. Kompetencje pasterzy Kościoła

Zgodnie z kan. 823 § 2 KPK/83, przez pasterzy Kościoła rozumie się, w odniesieniu do całego ludu Bożego, najwyższą jego władzę, a w odniesieniu do wiernych powierzonych ich pieczy w Kościołach partykularnych, biskupów diecezjalnych, którzy mogą występować zarówno indywidualnie na synodach partykularnych, jak i w ramach konferencji biskupów²³.

Wśród kompetencji pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu prawodawca kodeksowy wymienił: pouczanie wiernych o obowiązku współpracy w wykorzystywaniu mediów, czuwanie nad czystością prawd wiary i obyczajów, przygotowanie przepisów dotyczących przekazywania nauki chrześcijańskiej za pośrednictwem środków społecznego przekazu oraz wymierzanie sankcji administracyjnych lub karnych.

1.2.1. Pouczanie o obowiązku współpracy w wykorzystaniu mediów

Pierwszym prawem i obowiązkiem pasterzy Kościoła w omawianej dziedzinie jest pouczanie wiernych o potrzebie współpracy w wykorzystywaniu możliwości ogromnych mediów. Na mocy kan. 822 § 2 „pasterze [...] mają pouczać wiernych, że spoczywa na nich obowiązek podejmowania współpracy zmierzającej do tego, aby użycie środków społecznego przekazu przepoić duchem ludzkim i chrześcijańskim”²⁴.

Przywołany przepis koresponduje z postanowieniami umieszczonymi w dekrecie *Inter mirifica*. Ojcowie soborowi wyjaśnili w nim, że biskupi powinni w taki sposób pouczać wiernych, aby dzięki zastosowa-

---

Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystywania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary, w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, red. i tłum. J. Królikowski, Z. Zimowski, wyd. III, Tarnów 2010, s. 459-469 [dalej cyt.: IWŚSP], nr 13.

²³ Por. KPK/83, kan. 823 § 2: „Obowiązek i prawo, o których w § 1, należą do biskupów, zarówno poszczególnych, jak i zebranych na synodach lub Konferencjach Episkopatu – w odniesieniu do wiernych powierzonych ich pieczy. Natomiast należą do najwyższej władzy kościelnej – gdy idzie o cały Lud Boży”.

²⁴ KPK/83, kan. 822 § 2.

niu środków społecznego przekazu zmierzali do własnej doskonałości i zbawienia²⁵.

Według dyrektorium na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago*, uwagi udzielane przez biskupów mają być przepojone miłością pasterską, głęboko zakorzenione w nauce Kościoła oraz wyrażane prostym językiem, który jest dostosowany do możliwości słuchaczy²⁶. Korzystanie z nowoczesnych technologii komunikacyjnych powinno pomóc w szybkim przekazywaniu wiadomości religijnych, w wychowaniu katolickim²⁷, w prowadzeniu dzieła katechizacji²⁸, a także w przygotowywaniu wiernych do sakramentu małżeństwa²⁹.

Korzystając z doświadczenia innych Kościołów partykularnych oraz z pomocy świadczonej przez duchownych, członków instytutów życia konsekrowanego i wiernych świeckich, pasterze Kościoła powinni

---

²⁵ Por. DSP 3.

²⁶ Por. DPME 74.

²⁷ Por. KPK/83, kan. 761: „Do głoszenia nauki chrześcijańskiej należy stosować różne dostępne środki, zwłaszcza przepowiadanie i nauczania katechetyczne, które zajmują zawsze naczelną rolę; następnie przedstawianie nauki w szkołach, w akademiach, na konferencjach i różnego rodzaju zebraniach; upowszechnianie jej przez publiczne deklaracje, dokonywane przez kompetentną władzę z okazji pewnych wydarzeń, nadto przez słowo drukowane oraz inne środki społecznego przekazu”.

²⁸ Por. Sacra Congregatio pro Clericis, *Directorium catechisticum generale Ad normam decreti*, 11.04.1971, AAS 64 (1972), s. 97-176, tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna Ad normam decreti*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, t. I, Warszawa 1985, s. 91-192, nr 123-124; I o a n n e s P a u l u s PP. II, *Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda Catechesi tradendae*, 16.10.1979, AAS 71 (1979), s. 1277-1340, tekst polski: J a n P a w e ł II, *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach Catechesi tradendae*, Libreria Editrice Vaticana 1979, nr 46; KPK/83, kan. 779: „Nauczanie katechetyczne winno być prowadzone z zastosowaniem wszelkich środków, pomocy dydaktycznych oraz środków społecznego przekazu, które wydają się bardziej skuteczne do tego, by wierni, w sposób dostosowany do ich charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia, mogli głębiej poznać naukę katolicką i lepiej według niej układać życie”.

²⁹ Por. KPK/83, kan. 1063, 1°: „Duszpasterze mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił. Ta pomoc winna być udzielana przede wszystkim poprzez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przystosowaną dla małoletnich, młodzieży i starszych, także przy użyciu środków społecznego przekazu, dzięki czemu wierni otrzymają pouczenie o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców”.

troszczyć się o tworzenie i utrzymywanie własnych środków społecznego przekazu, o wydawanie i rozpowszechnianie dzienników lub przynajmniej pism periodycznych oraz zachęcać wiernych do regularnego czytania prasy katolickiej³⁰.

Uwagi odnoszące się do obowiązku współpracy podejmowania współpracy przez wszystkich wiernych, powinny łączyć się z troską o przygotowanie wykwalifikowanych osób, które będą wykorzystywały media w działalności apostołskiej Kościoła. Pasterze Kościoła mają zadbać o kształcenie biegłych w dziedzinie środków społecznego przekazu w zakresie technicznym, merytorycznym i moralnym przez zwiększanie liczby szkół, wydziałów i instytucji, gdzie dziennikarze, twórcy filmów, redaktorzy radiowi i telewizyjni, a także pozostali zainteresowani będą mogli uzyskać pełną formację przesyconą duchem chrześcijańskim, szczególnie w zakresie społecznej nauki Kościoła. Powinni również zabiegać o staranne przygotowanie krytyków literackich, filmowych, radiowych, telewizyjnych i innych specjalności, którzy znaliby znakomicie swoją dziedzinę i byłiby skłonni do wydawania właściwych opinii³¹.

1.2.2. Czuwanie nad czystością prawd wiary i obyczajów

Kolejnym prawem i obowiązkiem pasterzy Kościoła jest czuwanie nad czystością wiary i obyczajów wiernych. W kan. 823 § 1 KPK/83 prawodawca wyjaśnił, że pasterze Kościoła zobowiązani są do troski o to, „by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu. Przysługuje im również prawo domagania się, aby przedkładano do wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary i obyczajów, a także odrzucania pism przynoszących szkodę wierze lub obyczajom”³².

---

³⁰ Por. CP 169; DPME 74.

³¹ Por. DSP 15.

³² KPK/83, kan. 823 § 1: „Dla zachowania nieskazitelności wiary i obyczajów, pasterze Kościoła posiadają prawo i są zobowiązani czuwać, by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu. Przysługuje im również prawo domagania się, aby przedkładano do wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary lub obyczajów, a także odrzucania pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze lub dobrem obyczajom”.

Omawiany przepis nawiązuje do kan. 1384 § 1 Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego, w którym wskazano, że Kościół zobowiązany jest do obrony swoich wiernych przed wpływem złych książek poprzez cenzurę uprzednią, czyli przez urzędowe stwierdzenie tego, czy dane pismo nie zawiera treści przeciwnych wierze i moralności. Druga forma ochrony, nazywana działaniem prewencyjnym, powinna wyrażać się w wydawaniu zakazu czytania publikacji, które nie posiadają aprobaty władzy kościelnej³³.

Kanon 823 § 1 KPK/83 prawie dosłownie odtwarza uzasadnienie Kongregacji Nauki Wiary umieszczone we wprowadzeniu do dekretu *Ecclesiae pastorum*³⁴. W świetle tego zapisu czuwanie nad czystością prawd wiary i moralności wyraża się w przeprowadzaniu cenzury uprzedniej oraz, w razie potrzeby, w piętnowaniu pism już wydanych. Pasterze Kościoła mogą wypełniać te zadania indywidualnie albo kolegialnie, czyli poprzez udział w synodach partykularnych lub konferencjach biskupów³⁵.

W instrukcji o niektórych aspektach wykorzystywania środków społecznego przekazu w promocji nauki wiary *Il Concilio Vaticano II* Kongregacja Nauki Wiary pouczyła, że w wypadku konieczności, pasterze Kościoła mogą zawsze odnieść się do kompetentnej dykasterii Kurii Rzymskiej. Ilekroć stwierdzą, że zachodzi potrzeba czy konieczność przeprowadzenia jakiegokolwiek konsultacji, powinni skorzystać także z pomocy Kongregacji Nauki Wiary³⁶.

---

³³ Por. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9 (1917) pars II, s. 2-521 [dalej cyt.: KPK/17], kan. 1384 § 1: „Ecclesiae est ius exigendi ne libros, quos ipsa iudicio suo antea non recognoverit, fideles edant, et a quibusvis editos ex iusta causa prohibendi”.

³⁴ *Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum de Ecclesiae pastorum vigilantia circa libros Ecclesiae pastorum*, 19.03.1975, AAS 67 (1975), s. 281-284, tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary, *Dekret o trosce pasterzy Kościoła w sprawie książek*, w: *W trosce o pełnię wiary*, s. 109-112, wprowadzenie.

³⁵ Por. J.M. G o n z á l e z del V a l l e, *Tytuł III. Wychowanie katolickie. Tytuł IV. Środki społecznego przekazu*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty prawa wyznaniowego*, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 631.

³⁶ Por. IWŚSP 4-6.

1.2.3. Przygotowanie przepisów dotyczących przekazywania nauki chrześcijańskiej za pomocą radia i telewizji

Trzecia kompetencja pasterzy Kościoła to przygotowanie przepisów dotyczących przekazywania nauki chrześcijańskiej za pomocą radia i telewizji. Na mocy kan. 772 § 2 i kan. 831 § 2 konferencja biskupów powinna przygotować przepisy regulujące przekazywanie nauki chrześcijańskiej przez radio lub telewizję oraz określić warunki uczestnictwa osób duchownych i członków instytutów zakonnych w tych programach, które odnoszą się do nauki katolickiej lub obyczajów³⁷. Zgodnie z kan. 804 § 1 KPK/83, pasterze Kościoła mogą wypowiedzieć się również w sprawach dotyczących katolickiego nauczania i wychowania religijnego przekazywanego za pomocą różnych środków społecznego przekazu³⁸.

Podczas przygotowywania przepisów regulujących występowanie duchownych oraz członków instytutów zakonnych w programach radiowych i telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów, konferencja biskupów powinna uwzględnić rodzaj danego środka przekazu, charakter poszczególnych programów, sposoby udziału w tych programach duchownych lub członków instytutów życia konsekrowanego, kompetencje władzy kościelnej do udzielenia zgody na udział w określonych programach radiowych lub telewizyjnych oraz kwalifikacje poszczególnych osób, które mają występować w mediach³⁹.

---

³⁷ Por. KPK/83, kan. 831 § 2: „Do Konferencji Episkopatu należy wydanie przepisów określających warunki, jakie winny być wypełnione, aby duchowni oraz członkowie instytutów zakonnych mogli brać udział w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów”.

KPK/83, kan. 772 § 2: „Gdy idzie o przekazywanie nauki chrześcijańskiej przez radio lub telewizję, należy zachować przepisy wydane przez Konferencję Episkopatu”.

³⁸ Por. KPK/83, kan. 804 § 1: „Władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach, albo przy pomocy różnych środków społecznego przekazu. Jest rzeczą Konferencji Episkopatu wydać w tej sprawie ogólne normy, a do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tą dziedziną i czuwanie nad nią”.

³⁹ Por. S.L. G ł ó d ź, *Nadzór biskupa diecezjalnego nad środkami społecznego przekazu*, w: *Biskup pasterz diecezji. Materiały z sympozjum „Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych” zorganizowanego przez Instytut Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie 26 marca 2003 r. z okazji XX-lecia promulgowania Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. P. Majer, Kraków 2003, s. 44.

1.2.4. Wymierzanie sankcji wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub obyczajom

Czwarta kompetencja pasterzy Kościoła została zawarta w kan. 1369 KPK/83. Prawodawca stanowi w nim, że w zależności od przypadków, są oni zobowiązani do wymierzania sankcji administracyjnych lub karnych, przewidzianych prawem Kościoła, wobec osób, które w publicznym widowisku lub wypowiedzi, w rozpowszechnionym piśmie albo jeszcze w inny sposób za pomocą środków społecznego przekazu wypowiadają bluźnierstwo, poważnie naruszają dobre obyczaje, znieważają religię, Kościół lub podsycają nienawiść, pogardę bądź niechęć⁴⁰.

Autorzy Katechizmu Kościoła Katolickiego w następujący sposób scharakteryzowali treść przywołanej dyspozycji: „Bluźnierstwo sprzeciwia się drugiemu przykazaniu. Polega ono na wypowiadaniu przeciw Bogu – wewnątrz lub zewnątrz – słów nienawiści, wyrzutów, wyzwania, na mówieniu źle o Bogu, na braku szacunku względem Niego w słowach, na nadużywaniu imienia Bożego [...]. Zakaz bluźnierstwa rozciąga się także na słowa przeciw Kościołowi Chrystusa, świętym lub rzeczom świętym. Bluźniercze jest również nadużywanie imienia Bożego w celu utajnienia zbrodniczych praktyk, zniewalania narodów, torturowania lub wydawania na śmierć. Nadużywanie imienia Bożego w celu popełnienia zbrodni powoduje odrzucenie religii. Bluźnierstwo sprzeciwia się szacunkowi należnemu Bogu i Jego świętemu Imieniu. Ze swej natury jest grzechem ciężkim”⁴¹.

W kan. 1369 KPK/83 prawodawca nie określił w niej sposobu, w jaki należy ukarać osoby dopuszczające się publicznego bluźnierstwa, poważnie naruszające dobre obyczaje, znieważające religię lub Kościół, czy wywołujące nienawiść lub pogardę za pośrednictwem środków społecznego przekazu, lecz zalecił zastosowanie w takich przypadkach sprawiedliwej kary. Każde z wymienionych działań jest przestępstwem kościelnym. Do jego zaistnienia prawodawca wymaga winy umyślnej.

---

⁴⁰ Por. KPK/83, kan. 1369: „Kto w publicznym widowisku, w kazaniu, w rozpowszechnionym piśmie albo w inny sposób przy pomocy środków społecznego przekazu, wypowiada bluźnierstwo, poważnie narusza dobre obyczaje albo znieważa religię lub Kościół bądź wywołuje nienawiść lub pogardę, powinien być ukarany sprawiedliwą karą”.

⁴¹ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana 1997, tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. II, Poznań 2009, nr 2148.

Omawiany przepis został zredagowany na podstawie kan. 2323 i 2344 Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego. W pierwszej dyspozycji prawodawca postanowił, że osoba, która dopuściła się bluźnierstwa lub popełniła krzywoprzysięstwo poza sądem, powinna być ukarana według roztropnego uznania ordynariusza⁴². W kan. 2344 KPK/17 wskazano, że ten, kto słowem lub pismem w czasopiśmie, przemówieniach czy broszurach, wprost lub pośrednio znieważa papieża, kardynała, legata papieskiego, kongregacje rzymskie, trybunały Stolicy Apostolskiej oraz ich wyższych urzędników, lub własnego ordynariusza, albo wywołuje niechęć lub nienawiść przeciw ich aktom, dekretem, rozstrzygnięciom lub wyrokom, ma być przez ordynariusza, nie tylko na wniosek pokrzywdzonego, lecz także z urzędu zmuszony, nawet przez zastosowanie cenzur, do zadośćuczynienia, a także ukarany odpowiednimi karami lub pokutami stosownie do winy i naprawienia zgorznienia⁴³.

Po przedstawieniu dyspozycji KPK/83 określających kompetencje pasterzy Kościoła w zakresie środków społecznego przekazu, przedmiotem naszych rozważań będzie recepcja omówionych przepisów w dyrektorium *Apostolorum successores*.

2. PRZEPISY KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 R. OKREŚLAJĄCE KOMPETENCJE PASTERZY KOŚCIOŁA W ZAKRESIE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU W DYREKTORIUM *APOSTOLORUM SUCCESSORES*

Dyrektorium *Apostolorum successores* zawiera siedemnaście przepisów, w których uregulowano kwestie dotyczące korzystania ze środków społecznego przekazu. Zostały one umieszczone w rozdziale II:

---

⁴² Por. KPK/17, kan. 2323: „Qui blasphemaverit vel periurium extra iudicium commiserit, prudenti Ordinarii arbitrio puniatur, maxime clericus”.

⁴³ Por. KPK/17, kan. 2344: „Qui Romanum Pontificem, S. R. E. Cardinalem, Legatum Romani Pontificis, Sacras Congregationes Romanas, Tribunalia Sedis Apostolicae eorumque officiales maiores, proprium Ordinarium publicis ephemeridibus, concionibus, libellis sive directe sive indirecte, iniuriis affecerit, aut simultates vel odia contra eorundem acta, decreta, decisiones, sententias excitaverit, ab Ordinario non solum ad instantiam partis, sed etiam ex officio adigatur, per censuras quoque, ad satisfactionem praestandam, aliisve congruis poenis vel poenitentis, pro gravitate culpa et scandali reparatione, puniatur”.

„Troska biskupa o Kościół powszechny i współpraca między biskupami”⁴⁴, w rozdziale III: „Duchowość i stała formacja”⁴⁵, w rozdziale IV: „Posługa biskupa w Kościele partykularnym”⁴⁶, w rozdziale V: „*Munus docendi* biskupa diecezjalnego”⁴⁷, w rozdziale VII: „*Munus regendi* biskupa diecezjalnego”⁴⁸, w rozdziale VIII: „Parafia, dekanat i wizytacja duszpasterska”⁴⁹ oraz w rozdziale IX: „Biskup emeryt”⁵⁰.

W numerze 30, który należy do rozdziału II: „Troska biskupa o Kościół powszechny i współpraca między biskupami”, poprzez nawiązanie do kan. 823, 830 i 831 § 2 KPK/83 wskazano, że problematyka dotycząca środków społecznego przekazu należy do takich zagadnień duszpasterskich, które powinny być rozważane na płaszczyźnie krajowej. Według autorów dokumentu, w przygotowywaniu przepisów dotyczących mediów pasterze Kościoła są zobowiązani do łączenia własnej odpowiedzialności z kompetencjami konferencji biskupów oraz do podejmowania harmonijnej współpracy z innymi biskupami⁵¹.

W numerze 100a, który opracowano na podstawie kan. 823, 824, 826 i 827 KPK/83, pouczono, że biskup jako nauczyciel prawdy katolickiej, poprzez stosowne kontakty z przełożonymi zakonnymi powinien zatroszczyć się o to, aby na terenie powierzonej mu diecezji respektowano jego prawa w zakresie publikacji⁵².

W numerze 139 Kongregacja ds. Biskupów odwołała się do kan. 747 § 1 i 822 § 1 KPK/83, stwierdzając, że pasterze Kościoła powinni mieć na uwadze ogromną skuteczność środków społecznego przekazu oraz wykorzystywać je dla rozszerzania Ewangelii. W dalszej części tekstu, poprzez nawiązanie do kan. 772 § 2 i 831 § 2 KPK/83, wskazano, że biskup powinien również czuwać, aby treści medialnych programów i przedsięwzięć o charakterze katolickim były całkowicie zgodne z doktryną Kościoła i aby zachowywano przepisy wydane przez Konfe-

---

⁴⁴ Por. AS 30.

⁴⁵ Por. AS 41.

⁴⁶ Por. AS 80, 95, 100a, 108, 110c, 111.

⁴⁷ Por. AS 122c, 138, 139-142.

⁴⁸ Por. AS 190d.

⁴⁹ Por. AS 223.

⁵⁰ Por. AS 229c.

⁵¹ Por. AS 30.

⁵² Por. AS 100a.

rencję Episkopatu, które dotyczą apostolatu prowadzonego za pomocą środków społecznego przekazu⁵³.

W numerze 140, w którego przygotowaniu wykorzystano kan. 747 § 1 KPK/83, autorzy dokumentu zauważyli, że biskup powinien zadbać o tworzenie własnych mediów lub przynajmniej utrzymywać istniejące na terenie Kościoła partykularnego narzędzia przekazu. W działaniach, które mają na celu organizowanie przekazu nauki chrześcijańskiej za pomocą mediów, nie należy uzależniać się od osób czy instytucji, które domagałyby się w przyszłości jakichkolwiek przywilejów⁵⁴.

W numerze 141, który opracowano na podstawie kan. 822 § 2 KPK/83, wyjaśniono, że biskup, biorąc pod uwagę ogromny wpływ mediów na życie ludzi, powinien zintensyfikować działania kompetentnych instytucji społecznych, aby środki społecznego przekazu, a zwłaszcza programy telewizyjne i radiowe, uwzględniały godność osoby ludzkiej oraz cechowały się szacunkiem wobec Kościoła. Takie same mają stawać się również udziałem całej wspólnoty chrześcijańskiej⁵⁵.

W nieco dalszym fragmencie, odwołując się do kan. 823 § 1 KPK/83, stwierdzono, że pasterze Kościoła nie powinni zaniedbać wzywania duszpasterzy i rodziców, aby w rodzinach i w środowiskach chrześcijańskich roztropnie i z umiarem korzystano ze środków społecznego przekazu, unikając tego, co mogłoby przynieść szkodę wierze i obyczajom wiernych, a w szczególności młodemu pokoleniu. Kiedy domaga się tego sytuacja, biskupi powinni wyrazić publiczną dezaprobatę wobec pism lub programów, które okazały się szkodliwe⁵⁶.

W kolejnym akapicie, który nawiązuje do kanonów 823, 825-828 KPK/83, wskazano, że na mocy ogólnych czy szczegółowych przepisów prawa kanonicznego przygotowywane przez wiernych publikacje dotyczące wiary lub moralności, jeszcze przed opublikowaniem, należy przedłożyć do wcześniejszej oceny biskupowi. Według autorów dokumentu zaleca się, aby taką samą praktykę zastosować także w innych przypadkach⁵⁷.

---

⁵³ Por. AS 139.

⁵⁴ Por. AS 140.

⁵⁵ Por. AS 141.

⁵⁶ Por. AS 141.

⁵⁷ Por. AS 141.

W numerze 142 autorzy dokumentu nawiązali do kan. 823 § 1 KPK/83, stwierdzając, że obowiązkiem, a także przysługującym biskupowi w Kościele prawem, jest zbadanie, o ile to możliwe, jeszcze przed publikacją, a jeśli tego domaga się dany przypadek, odrzucenie oraz potępienie książek i czasopism, przynoszących szkodę autentycznej wierze lub dobrem obyczajom⁵⁸.

Kongregacja ds. Biskupów nawiązała do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. w sześciu przepisach dyrektorium *Apostolorum successores* określających kompetencje pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu. Trzy razy w numerze 30, cztery razy – w 100a, cztery razy – w 139, raz – w 140, siedem razy – w 141 i jeden raz w numerze 142.

*

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. zawiera jedenaście przepisów regulujących problematykę środków społecznego przekazu. Można podzielić je na prawa i obowiązki wiernych chrześcijan, kompetencje pasterzy Kościoła, uprawnienia i powinności członków instytutów życia konsekrowanego oraz prawa i obowiązki zarezerwowane wiernym świeckim.

Prawodawca kodeksowy nie sformułował definicji środków społecznego przekazu. Posługując się zwrotem *instrumenta communicationis socialis* na oznaczenie mediów, wskazał, że środki społecznego przekazu, do których zalicza się radio, telewizję, dzienniki, czasopisma, pisma periodyczne, są narzędziami charakteryzującymi się wysokim stopniem techniczności, funkcją pośredniczenia w przekazywaniu treści duchowych oraz zdolnością do szybkiego i szerokiego oddziaływania społecznego.

Dyspozycje dotyczące wiernych chrześcijan przypominają o prawie i obowiązku do posiadania i posługiwania się mediami, o podejmowaniu współpracy, która powinna zmierzać do tego, aby środki społecznego przekazu cechowały się duchem ludzkim i chrześcijańskim oraz o powstrzymaniu się od publikowania jakichkolwiek wypowiedzi w mediach naruszających zasady wiary i moralności.

---

⁵⁸ Por. AS 142.

W przepisach regulujących kompetencje pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu, prawodawca kodeksowy wskazał na: prawo i obowiązek do pouczania wiernych o potrzebie współpracy w wykorzystywaniu środków społecznego przekazu, czuwania nad czystością prawd wiary i moralności, przygotowania przepisów regulujących przekazywanie nauki chrześcijańskiej za pomocą radia i telewizji oraz wymierzania odpowiednich sankcji administracyjnych lub karnych. Podczas redagowania tych dyspozycji odwołano się do Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego, do soborowego dekretu *Inter mirifica*, do deklaracji o wolności religijnej *Dignitatis humanae* oraz do takich posoborowych dokumentów, jak: instrukcja duszpasterska Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu *Communio et progressio*, ogólna instrukcja katechetyczna *Ad normam decreti*, dyrektorium Kongregacji ds. Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago*, dekret Kongregacji Nauki Wiary o trosce pasterzy Kościoła w sprawie książek *Ecclesiae pastorum*, adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*.

Dyrektorium o pasterskim posługiwaniu biskupów *Apostolorum successores* w siedemnastu punktach określa prawa i obowiązki pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu. W sześciu z nich, tj. w numerach 30, 100a, 139, 140, 141 i 142 została przeprowadzona recepcja Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Kongregacja ds. Biskupów odwołała się dwa razy do kan. 747 § 1, raz do kan. 772 § 2, raz do kan. 822 § 1, raz do kan. 822 § 2, trzy razy do kan. 823, raz do kan. 823 § 1, raz do kan. 824, raz do kan. 825, dwa razy do kan. 826-827, raz do kan. 830 oraz dwa razy do kan. 831 § 2.

Podsumowując całość badań nad recepcją dyspozycji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. dotyczących kompetencji pasterzy Kościoła w dziedzinie środków społecznego przekazu w dyrektorium *Apostolorum successores*, należy stwierdzić, że Kongregacja ds. Biskupów zwróciła uwagę na znaczącą rolę regulacji kodeksowych w posoborowym prawodawstwie Kościoła na temat mediów oraz wskazała, w jaki sposób można je interpretować.

**Adoption of norms of the Code of Canon Law of 1983
concerning the competences of the pastors of the Church
for instruments of social communication in directory
for the pastoral ministry of bishops *Apostolorum Successores***

S u m m a r y

The article takes the problem up concerning the adoption of norms of the Code of Canon Law of 1983 concerning the competences of the pastors of the Church for instruments of social communication in directory *Apostolorum Successores*.

In the first part, on the basis of the Code of John Paul II, there were presented following duties and rights of the pastors of the Church: teaching the Christian faithful about the duty to cooperate in using the media, watching over the faith and morals, preparing the norms concerning transfer Christian doctrine by the instruments of social communication and the application of administrative or penal sanctions.

In the second part there was indicated that Congregation for Bishops includes in directory 17 norms on the pastoral office of bishops in the field of the instruments of social communication. In 6 of them i.e. 30, 100a, 139, 140, 141 and 142, the adoption of norms of the Code is visible. The authors of the document were founded on can.: 772 § 2, 747 § 1, 822 § 1, 823, 824-827, 830, 831 § 2.

Translated by Agnieszka Romanko

Słowa kluczowe: Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., środki społecznego przekazu, mass media, kompetencje pasterzy Kościoła, dyrektorium *Apostolorum successores*, recepcja

Key words: Code of Canon Law of 1983, instruments of social communication, mass media, competences of the pastors of the Church, directory *Apostolorum Successores*, adoption